



۱۰۰۰ نکته

آیین دادرسی مدنی

ویژه داوطلبان آزمونهای ورودی

**کارشناسی ارشد و دکتری حقوق خصوصی
وکالت - قضاوت - مشاوران حقوقی**

مؤلفین:

فاطمه جوانمردی - الهه جمشیدی

تابستان ۹۶



سرشناسنامه : فاطمه جوانمردی - الهه جمشیدی
عنوان و نام پدیدآور : ۱۰۰۰ نکته آیین دادرسی مدنی / فاطمه جوانمردی - الهه جمشیدی
مشخصات نشر : شیراز، رخشید ، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری : ۱۷۴ ص.
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
موضوع : نکته آیین دادرسی مدنی
رده بندی دیویی : ۱۷۴ ج ۱.



۱۰۰۰ نکته آیین دادرسی مدنی

فاطمه جوانمردی - الهه جمشیدی

نشر : رخشید
چاپ اول : سال ۱۳۹۳
شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه
نظارت : مهندس شهرام کرمی و مهندس علی اکبر نکوفر
مسئول فنی : لیلا بعاج زاده
طرح جلد : مریم مظفری
قیمت : ۱۴۰۰۰ تومان
شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۹۹۹۸-۸۷-۹
ISBN:978-964-9998-87-9

آدرس : شیراز - مؤسسه آموزش عالی آزاد فاضل
تلفن : ۰۷۱-۲۳۵۳۰۱۶۳ / ۰۷۱-۳۲۳۵۹۹۰۲



پیش گفتار:

درس آیین دادرسی مدنی به عنوان یکی از دروس اصلی در آزمون های ورودی، با ضریب بالا دارای مرجع مشخصی است. دوره سه جلدی کتاب آیین دادرسی مدنی استاد گرانقدر، دکتر شمس، در دو تالیف پیشرفته و بنیادین همواره منبع مورد استفاده اساتید، دانشجویان و داوطلبان بوده است. با توجه به حجم بالای این کتاب ارزشمند و فرصت کوتاه داوطلبان گرامی ۱۰۰۰ نکته مهم و کلیدی آن را گرد آوردیم تا در کنار منبع اصلی، مورد استفاده واقع گردد.





فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	کلیات و سازمان قضاوتی ایران
۱۹.....	صلاحیت و اختلاف در صلاحیت
۳۲.....	وکالت در دعاوی
۳۵.....	دعوا و شرایط اقامه ی آن
۳۷.....	انواع دعاوی
۴۳.....	دادخواست و شرایط آن
۴۹.....	ابلاغ
۵۳.....	دفاع یا پاسخ های خوانده
۵۴.....	ایرادات
۶۲.....	ایراد تأمین دعاوی واهی
۶۴.....	ایراد تأمین اتباع بیگانه
۶۵.....	جلسه دادرسی
۷۴.....	طواری دادرسی
۷۵.....	توأم و تفکیک نمودن دعاوی
۷۶.....	توقیف دادرسی
۷۸.....	استرداد دادخواست یا دعوا
۷۹.....	دعاوی طاری



تأمین خواسته	۸۶
تأمین دلیل	۹۱
اظہار نامہ	۹۳
دعاوی تصرف	۹۳
سازش	۹۹
رسیدگی بہ دلائل	۱۰۳
صدور رای	۱۲۳
تصحیح رای	۱۳۲
دادرسی فوری	۱۳۳
طرق شکایت از آراء	۱۳۷
واخواهی	۱۳۹
تجدید نظر	۱۴۲
فرجام خواہی	۱۵۰
اعتراض شخص ثالث	۱۵۸
اعادہ دادرسی	۱۶۰
مواعد دادرسی	۱۶۴
داوری	۱۶۵
خسارات قابل مطالبہ	۱۷۳

صلاحیت و اختلاف در صلاحیت

نکته ۱۰۰.

صلاحیت عبارت است از توان و تکلیف یک مرجع قضاوتی در رسیدگی به دعاوی و اموری که قانون پیش بینی نموده است لذا می توان صلاحیت را برای مرجع قضاوتی هم حق و هم تکلیف دانست.

نکته ۱۰۱.

تشخیص صلاحیت یا عدم صلاحیت هر دادگاه نسبت به دعوایی که نزد آن اقامه شده، به عهده همان دادگاه است.

نکته ۱۰۲.

تشخیص دادگاه در رابطه با صلاحیت با اعمال طرق شکایت از آراء قابل کنترل و بازرسی در مراجع بالاتر است. بدین معنا که اگر دادگاهی بدون داشتن صلاحیت به دعوایی رسیدگی کرده و حکم صادر نماید، با اعتراض شخص ذی نفع، مرجع عالی رای را نقض خواهد کرد.
نتیجه ی اشتباه در صلاحیت ← نقض رای

نکته ۱۰۳.

معیار تشخیص صلاحیت دادگاه در رسیدگی به دعوای مطروحه از حیث زمانی، زمان اقامه دعوا می باشد.

نکته ۱۰۴.

زمان اقامه ی دعوا ، روز تقدیم دادخواست به دفتر کل است نه زمان رسیدن دادخواست به دفتر شعبه، چرا که زمان تقدیم دادخواست به دفتر کل زمان اقامه ی دعوا محسوب می شود.

نکته ۱۰۵.

اگر بعد از تقدیم دادخواست و حین رسیدگی محل اقامت خواننده تغییر کند صلاحیت دادگاه از بین نمی رود چرا که در زمان تقدیم دادخواست خواننده در آن محل اقامت داشته و در زمان تقدیم دادخواست صلاحیت وجود داشته و همان زمان ملاک تعیین صلاحیت است.

دعوا و شرایط اقامه ی آن

نکته ۱۹۵.

مفهوم اخص دعوا، توانایی قانونی مدعی حق تضییع یا انکار شده در مراجعه به مراجع صالح در جهت به قضاوت گذاردن وارد بودن یا نبودن ادعا و ترتب اثر قانونی مربوط است.

نکته ۱۹۶.

برای اقامه ی دعوا سه شرط باید موجود باشد:

- اعمال کننده ی حق باید ذینفع باشد.
- باید سمت او از حیث اصالت یا نمایندگی قانونی محرز باشد.
- باید اهلیت قانونی برای اقامه ی دعوا داشته باشد.

نکته ۱۹۷.

برای وجود شرط ذینفع بودن شخصی که اقامه ی دعوا می نماید باید توجیه کند که اگر دعوای اقامه شده، به صدور حکم علیه خواننده بینجامد، قابلیت این را دارد که سودی به او برساند.

نکته ۱۹۸.

باید توجه داشت که ذینفعی با ذیحقی متفاوت است. بررسی ذیحق بودن یا نبودن خواهان زمانی شروع می شود که دادگاه شرایط اقامه ی دعوا از جمله ذینفعی خواهان را احراز نموده و در مقام رسیدگی ماهیتی به حق اصلی، حکمی له یا علیه خواهان صادر می نماید.

نکته ۱۹۹.

شخص در صورتی ذینفع در دعوا شناخته می شود که نفع ادعا شده دارای ویژگی هایی باشد:

- نفع باید حقوقی و مشروع باشد.
- نفع باید به وجود آمده و باقی باشد.
- نفع باید شخصی و مستقیم باشد.



دفاع یا پاسخ های خواننده

نکته ۳۰۴ .

دفاع تمام تمام راه هایی را در برمی گیرد که در قانون پیش بینی شده و خواننده به منظور بازداشتن موقتی یا دائمی خواهان از رسیدن به هدف، که پیروزی در دعوی اقامه شده است، به کار میگیرد.

نکته ۳۰۵ .

- ایرادات	}	طرق دفاعی خواننده
- دفاع به معنای اخص (دفاع ماهوی)		
- دعوی متقابل		

نکته ۳۰۶ .

ایرادات وسیله ایست که خواننده در جهت ایجاد مانع موقتی یا دائمی بر جریان دادرسی به دعوی مطروحه و یا بر شکل گیری مبارزه در اصل و ماهیت حق مورد ادعا، به منظور بازداشتن موقت یا دائم خواهان از پیروزی به کار میگیرد.

نکته ۳۰۷ .

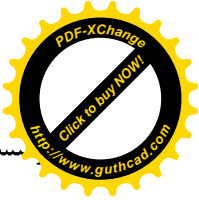
دفاع به معنای اخص هر طریق دفاعی که مستقیماً علیه حق اصلی مورد ادعای خواهان مطرح می شود تا بی اساس بودن آن در پی رسیدگی ماهوی احراز و اعلام و در نتیجه خواهان پیروز دعوا نشود. به بیان دیگر نفی حق ادعایی مدعی است.

نکته ۳۰۸ .

دفاع به معنای اخص، برخلاف ایرادات شمارش نشده، اگرچه می توان طرق آن را دسته بندی نمود اما شمارش آن بی مورد است.

نکته ۳۰۹ .

دعوی متقابل دعوایی است که خواننده علیه خواهان با یکی از اهداف کاستن از محکومیت، جلوگیری کلی از محکومیت یا تحصیل حکم محکومیت خواهان در جریان رسیدگی به دعوی مطروحه علیه خودش اقامه می نماید.



نکته ۳۵۱ .

ایراد رد دادرسی جنبه‌ی آمره دارد نه تنها طرفین حق طرح ایراد را دارند بلکه خود دادرسی نیز در صورت پی بردن به یکی از جهات رد دادرسی باید به آن توجه نموده و از رسیدگی به آن دعوا امتناع کند.

نکته ۳۵۲ .

قضات دیوان عالی کشور مشمول جهات رد دادرسی نمی‌شوند.

ایراد تأمین دعوای واهی

نکته ۳۵۳ .

هرگاه دعوایی مطرح شود و خواننده مدعی باشد که این دعوا واهی و بی اساس است در این صورت خواننده می‌تواند از دادگاه درخواست نماید که رسیدگی به دعوای خواهان را منوط به دادن تأمین کند. در این حالت دادگاه برای جبران خسارات ناشی از هزینه‌ی دادرسی و حق الوکاله وکیل که ممکن است در نهایت به پرداخت آن محکوم گردد، تأمین اخذ می‌نماید. چنانچه این درخواست پذیرفته شود تا زمان پرداخت مانعی بر سر راه رسیدگی به دعوا قرار می‌گیرد.

نکته ۳۵۴ .

خواننده برای درخواست تأمین دعوای واهی تا پایان جلسه اول دادرسی مهلت دارد و از آنجایی که این ایراد جنبه‌ی آمره ندارد دادگاه نمی‌تواند رأساً مبادرت به اخذ تأمین از خواهان نماید، پس مستلزم ایراد خواننده است.

نکته ۳۵۵ .

تشخیص واهی بودن دعوا به عهده‌ی دادگاه است که با توجه به اوضاع و احوال و قوت و ضعف ادله‌ی خواهان آن را تعیین می‌کند.



طواری دادرسی

نکته ۴۱۲ .

طواری دادرسی اموری غیر قابل انتظار در ارتباط با دادرسی است که در جریان آن بروز می نماید و صدور رای قاطع در دعوا موکول به تصمیم گیری نسبت به آنها می شود.

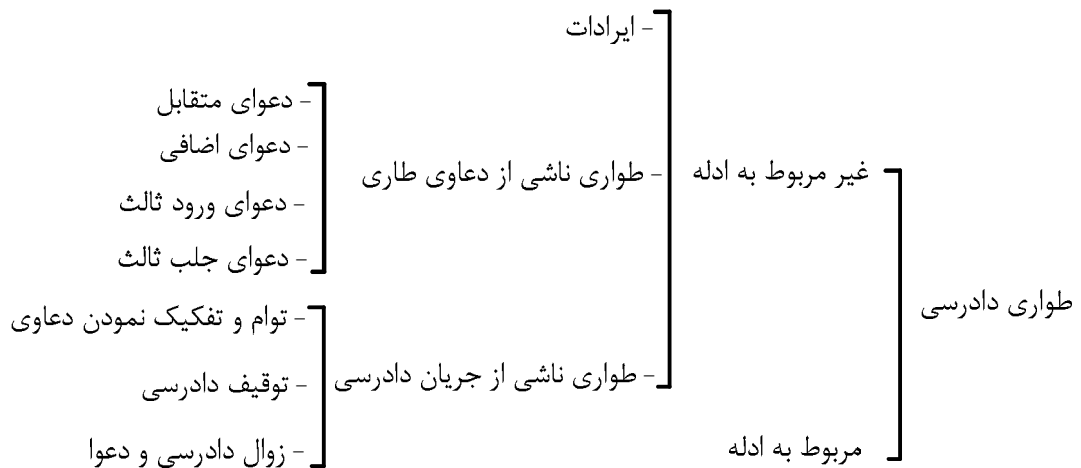
نکته ۴۱۳ .

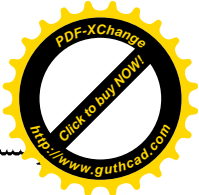
از یک سو احتمال بروز طواری متعدد و گوناگون در جریان دادرسی وجود دارد و از سوی دیگر این احتمال وجود دارد که در دادرسی، هیچ یک از طواری رخ ندهد و دادگاه در پی یک دادرسی ساده، پرونده را آماده ی صدور رای قاطع دانسته و نسبت به آن اقدام نماید.

نکته ۴۱۴ .

طواری دادرسی می توانند موجب شوند که حسب مورد دادرسی در مرجع دیگری ادامه یابد، به تأخیر افتد، پیچیده شود، متوقف گردد و حتی زائل شود.

نکته ۴۱۵ .





تأمین خواسته

نکته ۴۷۳ .

از آنجایی که رسیدگی به یک دعوای مدنی مدت زیادی به طول می انجامد و در این فاصله زمانی ممکن است خواننده اقداماتی انجام دهد یا اتفاقاتی رخ دهد که در نهایت زمینه ی اجرای حکم در آینده از بین برود، لذا خواهان حق دارد که از دادگاه بخواهد که خواسته ی او را توقیف نماید، به این وسیله خواسته ی خواهان مصون باقی می ماند تا اگر در آینده حکم به نفع او صادر شد بتوان از طریق آن چه که توقیف شده است حکم را اجرا نمود.

نکته ۴۷۴ .

دادگاه صالح برای رسیدگی به درخواست تأمین همان دادگاهی است که صلاحیت رسیدگی به اصل دعوا را دارد.

نکته ۴۷۵ .

شرایط عمومی درخواست تأمین دلیل مانند همه ی دعوای نفع، اهلیت و سمت است.

نکته ۴۷۶ .

شرایط اختصاصی درخواست تأمین خواسته این است که خواسته عین معین باشد و یا اگر خواسته مال کلی باشد باید میزان آن معلوم باشد.

نکته ۴۷۷ . تنها خواهان حق دارد که قبل از اقامه دعوا، ضمن اقامه دعوا یا در جریان دادرسی قبل از صدور حکم قطعی تقاضای تأمین خواسته نماید .

نکته ۴۷۸ .

اگر خواهان قبل از اقامه ی دعوا تقاضای تأمین خواسته کند و قرار تأمین صادر شود باید ظرف ده روز از تاریخ صدور قرار دادخواست راجع به اصل دعوا را تقدیم نماید در غیر این صورت دادگاه به درخواست خواننده قرار تأمین خواسته را لغو خواهد کرد.

صدور رای

نکته ۷۰۱ .

وظیفه اولیه قاضی صدور حکم بر طبق قانون است. در صورت نقض یا ابهام یا سکوت قانون و یا در صورت تعارض قوانین قاضی باید با استناد به منابع معتبر اسلامی (نظر مشهور فقهای امامیه) یا فتاوی معتبر رای صادر نماید و در صورت فقدان این منابع بایستی مطابق با اصول حقوقی که مغایر با موازین شرعی نباشند، حکم صادر کند. استتکاف از احقاق حق برای قضات نه تنها تخلف انتظامی است بلکه جرم نیز محسوب شده و مستلزم مجازات انفصال خواهد بود.

نکته ۷۰۲ .

اگر قاضی مجتهد بوده و در مقام اعمال قانون بر موضوع دعوا، تشخیص دهد که به نظر اجتهادی وی قانون خلاف شرع است، بایستی از رسیدگی به دعوا خودداری نموده و با صدور قرار امتناع از رسیدگی پرونده را جهت ارجاع به شعبه ی دیگر نزد رئیس حوزه ی قضایی ارسال نماید.

نکته ۷۰۳ .

منظور از ختم دادرسی مقطعی است که دادگاه طی یک یا چند جلسه اظهارات اصحاب دعوا را استماع نموده، هرگونه تحقیق یا اقدامی لازم بوده به عمل آورده و نتیجه ی آن در پرونده موجود است به نحوی که پرونده آماده ی صدور رای است.

نکته ۷۰۴ .

ختم دادرسی باید توسط دادگاه اعلام شود پس از اعلام آن نه ادعای جدید و نه دلیل جدید هیچ کدام قابل پذیرش و رسیدگی نیستند.

نکته ۷۰۵ .

با اعلام ختم دادرسی اصولاً دادگاه باید در همان جلسه رای خویش را صادر نماید مگر آنکه امکان صدور رای وجود نداشته باشد که در این صورت باید ظرف مدت یک هفته رای صادر شود.

نکته ۷۹۶ .

اثر انتقالی بدین معناست که موضوع مورد اختلاف بین طرفین دوباره از همه ی جهات با لحاظ اعتراضات محکوم علیه مورد رسیدگی واقع می شود و دادگاه می تواند هرگونه اقدام یا تحقیق لازم به عمل آورد.

نکته ۷۹۷ .

تمامی روش های شکایت از آرای محاکم مقید به مهلت (بیست روز برای اشخاص مقیم ایران و دو ماه برای اشخاص مقیم خارج) می باشند مگر اعتراض ثالث که مهلت ندارد.

نکته ۷۹۸ .

اعمال کلیه طرق شکایت از آراء مستلزم تقدیم دادخواست است.

واخواهی

نکته ۷۹۹ .

اگر حکم دادگاه با داشتن همه ی شرایط گفته شده غیابی محسوب گردد، محکوم علیه می تواند نسبت به این حکم نزد دادگاه صادر کننده ی حکم غیابی اعتراض نماید. اعتراض محکوم علیه به حکم غیابی را واخواهی مینامند.

نکته ۸۰۰ .

محکوم علیه رای غیابی در صورت اثبات وجود عذر موجه، می تواند خارج مهلت تقاضای واخواهی نماید اعم از اینکه دادنامه ابلغ واقعی شده باشد یا ابلغ قانونی، یا بنا به ادعای عدم اطلاع از مفاد رای تنها در صورت ابلغ قانونی حکم خارج مهلت مقرر قانونی تقاضای واخواهی نماید.

نکته ۸۰۱ .

جهات عذر موجه عبارتند از:

- مرض مانع حرکت.
- فوت یکی از والدین یا همسر یا فرزندان.
- حوادث قهری از قبیل سیل و زلزله و ...

نکته ۹۹۱.

طرفین می توانند با توافق رای داور را در تمام یا قسمتی رد نمایند. در این صورت، رای داور در قسمت مردود بلااثر خواهد بود.

نکته ۹۹۲.

تصحیح رای داور در صورت سهو قلم:

- تا قبل از انقضای مدت داوری رأساً با داوران است.
- پس از انقضای مدت داوری تا پایان مهلت اعتراض (و قبل از اعتراض به رای داور) رأساً یا به درخواست یکی از طرفین در صلاحیت داوران است.
- پس از اعتراض به رای داور، در صلاحیت دادگاه خواهد بود.

خسارات قابل مطالبه

نکته ۹۹۳.

خواهان هر دعوا می تواند در کنار اصل خواسته خسارات زیر را نیز از خواننده ی دعوا مطالبه نماید:

- خسارات ناشی از دادرسی اعم از هزینه های دادرسی و کارشناسی و حق الوکاله وکیل و ...
- خسارات ناشی از تأخیر انجام تعهد.
- خسارات ناشی از عدم انجام تعهد.
- اجرت المثل ناشی از عدم تسلیم خواسته یا تأخیر تسلیم آن از باب اتلاف و تسبیب.

نکته ۹۹۴.

خواننده ی دعوا نیز می تواند خسارتی را که عمدهً از طرف خواهان و به دلیل طرح دعوا با علم به غیر محق بودن به او وارد شده است از جمله حق الوکاله وکیل را از خواهان دعوا مطالبه نماید.